

DRŽAVNA POTPORA PODUZEĆIMA

mr. sc. Marina KESNER-ŠKREB

Pojmovnik*
UDK: 336.57

Državna potpora poduzećima oblik je državne intervencije. Obuhvaća sve izdatke ili izgubljene prihode države (npr. pri dodjeljivanju potpora u obliku poreznih olakšica) koji se koriste za poticanje ekonomske aktivnosti. Dodjeljivanje državnih potpora podrazumijeva postupak kojim država, kako bi potaknula ekonomsku aktivnost, stavlja u povlašteni položaj određene ekonomske sektore, regije ili poduzeća. No države potpore ugrožavaju tržišnu utakmicu jer uvodi diskriminaciju između poduzeća koja dobivaju pomoć i onih kojima je pomoć uskraćena. Državne se potpore dodjeljuju poduzećima iz državnih sredstava. Pojam državnih sredstava vrlo je širok i obuhvaća sredstva dodijeljena iz državnog proračuna (ili sredstva izgubljena za državni proračun radi danih poreznih olakšica), tako i državna sredstva koja dodjeljuju ostale državne administrativne jedinice ili agencije.

Različite međunarodne institucije mjere potpore što ih država dodjeljuje poduzećima. Tako su dostupni podaci iz raz-

ličitih izvora: iz sustava nacionalnih računa (SNA), Svjetske trgovinske organizacija (WTO-a), OECD-a i EU. No vrlo je teško uspoređivati podatke koje ta tijela objavljuju jer se definicije i obuhvati pojmova razlikuju. Tako pojam industrije nekiput određuje prerađivačku industriju, a u drugim slučajevima osim prerađivačke industrije obuhvaća i usluge. Podaci se razlikuju i po obuhvatu instrumenta koji se koriste u podupiranju gospodarstva. Katkad je riječ samo o subvencijama iz državnog proračuna, dok drugi izvori obuhvaćaju mnogo više instrumenata: porezna izuzeća, subvencionirane kredite i sl. Zato pri usporedbi različitih podataka o potporama treba jasno navesti što podaci obuhvaćaju.

Dakle, osim Europske komisije koja redovito objavljuje podatke o državnim potporama u zemljama članicama EU, podaci se objavljuju i u sustavu SNA, te od WTO-a i OECD-a. U sustavu nacionalnih računa (SNA) pojam subvencija obuhvaća samo izravne transfere poduzećima iz proračuna, a ne ostale oblike pomoći kao što su subvencionirani krediti, porezna izuzeća i sl. Svjetska trgovinska organizacija

* Primitljeno (*Received*): 28.3.2003.
Prihvaćeno (*Accepted*): 3.4.2003.

(WTO) također je dodatni izvor podataka o potporama. On se temelji na obvezi prijavljivanja subvencija koju imaju zemlje članice i obuhvaća izravne transfere sredstava, fiskalne poticaje i državne nabavke dobara i usluga (osim opće infrastrukture). No ti podaci često nisu potpuni radi teškoća pojedinih zemalja u prikupljanju podataka o subvencijama. OECD objavljuje godišnje podatke o industrijskim subvencijama za 25 zemalja članica. Ti podaci sadržavaju proračunske transfere, subvencionirane kredite, inpute kupljene po nižim cijenama od tržišnih i izgubljene porezne prihode. No ti se podaci odnose samo na podupiranje industrije.

Od mnogobrojnih regionalnih grupacija samo EU na eksplicitan način uređuje kontrolu nad državnim potporama svojih zemalja članica. Naime, smatra se da se državnim potporama narušava načelo nepriistrane i slobodne konkurencije, pa one znače ograničenje u funkcioniranju i razvijanju jedinstvenog EU tržišta. Zbog toga je EU postavio sustav pravila kojima se članicama dopušta korištenje državne potpore u izuzetnim prilikama. Europska komisija može zabraniti državnu potporu koja nije dodijeljena u skladu s postavljenim kriterijima.

No što se smatra državnim potporama u EU? Definiranje i osnovna pravila sustava kontrole državnih potpora određena su člancima 87. i 88. Ugovora o osnivanju Europske zajednice. U članku 87(1) određuje da se državnim potporom smatra:

1. potpora koju dodjeljuje zemlja članica iz svojih sredstava;
2. potpora koja daje prednost određenom poduzeću, sektoru ili regiji;
3. potpora koja ugrožava konkurenciju ili prijeti ugrožavanjem konkurencije;

4. potpora koja utječe na trgovinu između zemalja članica.

Što prema kriterijima EU nisu državne potpore? Pojam državnih potpora ne odnosi se na baš sve oblike državne intervencije. Na primjer, potpore dane kupcima stanova i kuća mogu neizravno pomoći građevnoj industriji, ali se ne može uvijek smatrati da narušavaju konkurenciju i utječu na trgovinu između zemalja članica, pa se i ne smatraju državnim potporama. Jednako se tako prema članku 87(1) državnim potporama ne smatraju opće mjere ekonomske politike koje ne dovode u neravnopravan položaj neke sektore, regije ili poduzeća. Pokatkad je dosta teško povući jasnu liniju razdvajanja između općih mjera i državnih potpora. Pri određivanju obuhvata općih mjera EU smatra kako je važno:

- da ne bude određena specifična regija, sektor ili kategorija;
- da mjera bude određena na temelju objektivnih kriterija, a ne na temelju diskrecijske odluke države;
- da mjera u načelu ne bude ograničena u trajanju niti da za nju budu predviđena namjenska proračunska sredstva.

Detaljnije rečeno, prema metodologiji EU, državnu potporu ne čine:

1. potpore korisnicima koji nisu poduzeća
 - potpore kućanstvima
 - potpore invalidima
 - potpore za infrastrukturu
 - potpore obrazovnim institucijama, bolnicama, za javno stanovanje
 - potpore javnim centrima za obrazovanje
 - potpore dane zemljama u razvoju

2. opće mjere državne intervencije

- razlike između raznih poreznih sustava i sustava doprinosa u zemljama članicama (amortizacija, deficit socijalnog osiguranja)
- kvote, javne nabavke, tržišna ograničenja, tehnički standardi
- porezna rješenja dana određenoj vrsti poduzeća prema njihovoj organiziranosti (kooperative, poduzeća u vlasništvu poduzetnika, samozaposleni itd.)
- opće smanjenje PDV-a (npr. niža stopa za hranu)

3. potpore koje dodjeljuju nadnacionalne ili multinacionalne organizacije

- fondovi EU (ERDF, EAGGF itd.)
- financiranje preko EIB-a i EBRD-a
- potpora European Space Agency

4. potpore individualnog karaktera

- obrana
- javni radovi.

Politika EU prema državnim potporama uvelike određuje obujam i usmjerenje dr-

žavne intervencije u zemljama članicama. Naime, EU preporučuje svojim članicama da smanjuju iznose državnih potpora i usmjeravaju ih u one namjene koje ravnomjerno koriste svim poduzećima (tzv. horizontalne potpore u namjene kao što su zaštita okoliša ili istraživanje i razvoj).

LITERATURA

Commission of the EC, 2002. "State Aid Scoreboard Spring 2002 Update" COM(2002) 242 final, Brussels,

http://europa.eu.int/eu-lex/en/com/rpt/2002/com2002_0242en01.pdf

European Commission, 1999. European Economy - State Aid in a Single Market, No. 3.

Lavadas, K.A. i M. M. Mendrinou, 1999. *Politics, Subsidies and Competition, The New Politics of State Intervention in the European Union*, Edward Elgar, Cheltenham, UK.

Lee, F. (2002). OECD Workshop on Environmentally Harmful Subsidies, OECD